Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

7 septembrie 2016*

„Trimitere preliminară — Apropierea legislațiilor — Directiva 2009/73/CE — Energie — Sectorul gazelor naturale — Stabilirea prețurilor de furnizare a gazelor naturale clienților finali — Tarife reglementate — Obstacol — Compatibilitate — Criterii de apreciere — Obiective privind siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială”

În cauza C-121/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Conseil d’État (Consiliul de Stat, Franța), prin decizia din 15 decembrie 2014, primită de Curte la 10 martie 2015, în procedura

Association nationale des opérateurs détaillants en énergie (ANODE)

împotriva

Premier ministre,

Ministre de l’Économie, de l’Industrie et du Numérique,

Commission de régulation de l’énergie,

ENGIE, fostă GDF Suez,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul J. L. da Cruz Vilaça, președinte de cameră, domnii F. Biltgen, A. Borg Barthet (raportor) și E. Levits și doamna M. Berger, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Association nationale des opérateurs détaillants en énergie (ANODE), de O. Fréget și de R. Lazerges, avocats;

— pentru ENGIE, de C. Barthélemy, avocat;

— pentru guvernul francez, de G. de Bergues, de D. Colas și de J. Bousin, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: franceza.

— pentru guvernul maghiar, de M. Fehér, în calitate de agent;

— pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de C. Giolito și de O. Beynet, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 aprilie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE (JO 2009, L 211, p. 94).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Association nationale des opérateurs détaillants en énergie (ANODE), pe de o parte, și Premier ministre (prim-ministrul), ministre de l'Économie, de l'Industrie et du Numérique (ministrul economiei, industriei și sectorului digital), Commission de régulation de l'énergie (France) [Comisia de Reglementare a Energiei (Franța)] și ENGIE, fostă GDF Suez, pe de altă parte, în legătură cu tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Potrivit considerentelor (44) și (47) ale Directivei 2009/73:

„(44) Respectarea cerințelor de serviciu public reprezintă un element esențial al prezentei directive și este important ca standarde comune minime, respectate de către toate statele membre, să fie stabilite de prezenta directivă, având în vedere obiectivele legate de protecția consumatorilor, siguranța alimentării [a se citi «siguranța aprovizionării»], protecția mediului și niveluri echivalente de concurență în toate statele membre. Este important ca cerințele de serviciu public să poată fi interpretate la nivel național, având în vedere condițiile naționale, și cu respectarea legislației comunitare.

[…]

(47) Cerințele de serviciu public și standardele comune minime care rezultă din acestea necesită o mai bună consolidare pentru a se asigura faptul că toți consumatorii, în special cei vulnerabili, pot beneficia de pe urma concurenței și a prețurilor echitabile. Obligațiile de serviciu public ar trebui definite la nivel național, ținând seama de circumstanțele naționale; legislația comunitară ar trebui totuși respectată de către statele membre […]”.

4 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede:

„(1) În baza organizării lor instituționale și cu respectarea principiului subsidiarității, statele membre se asigură că, fără a aduce atingere alineatului (2), întreprinderile din domeniul gazelor naturale funcționează în conformitate cu principiile prezentei directive, în vederea realizării unei piețe de gaze naturale concurențiale, sigure și durabile din punctul de vedere al protecției mediului, și se abțin de la orice discriminare în ceea ce privește drepturile sau obligațiile acestor întreprinderi.

(2) Luând pe deplin în considerare dispozițiile pertinente ale tratatului, în special articolul [106], statele membre pot impune întreprinderilor din sectorul gazelor naturale, în interesul economic general, obligații de serviciu public care pot fi legate de siguranță, inclusiv de [siguranța aprovizionării], de regularitatea, calitatea și prețul furnizărilor, precum și de protecția mediului, inclusiv de eficiența energetică, energia din surse regenerabile și protecția climei. Aceste obligații sunt clar definite, transparente, nediscriminatorii și ușor de verificat și garantează întreprinderilor comunitare din sectorul gazelor naturale accesul egal la consumatorii naționali. În ceea ce privește [siguranța aprovizionării] și gestionarea orientată către eficiență energetică și satisfacerea cererii, precum și în vederea realizării obiectivelor de protecție a mediului și privind energia din surse regenerabile menționate la prezentul alineat, statele membre pot pune în aplicare o planificare pe termen lung, luând în considerare posibilitatea accesului la sistem al terților.”

5 Articolul 2 punctul 28 din Directiva 2009/73 definește „client[ul] eligibil” ca fiind clientul care este liber să cumpere gaze naturale de la furnizorul ales, în sensul articolului 37 din această directivă.

6 Articolul 37 alineatul (1) din Directiva 2009/73 prevede:

„Statele membre se asigură că în categoria clienților eligibili sunt incluși:

(a) până la 1 iulie 2004, clienții eligibili astfel cum se prevede la articolul 18 din Directiva 98/30/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 privind regulile comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale [JO 1998, L 204, p. 1]. Statele membre publică în fiecare an, până la data de 31 ianuarie, criteriile de definire a acelor clienți eligibili;

(b) începând cu 1 iulie 2004, toți clienții, alții decât cei casnici;

(c) de la 1 iulie 2007, toți clienții.”

Dreptul francez

7 Potrivit articolului L. 100-1 din Codul energiei:

„Politica energetică garantează independența strategică a națiunii și favorizează competitivitatea sa economică. Această politică urmărește:

— să asigure siguranța aprovizionării;

— să mențină un preț al energiei competitiv; […]

— să garanteze coeziunea socială și teritorială, asigurând accesul oricărei persoane la energie.”

8 Articolul L. 121-32 din acest cod prevede că obligațiile de serviciu public sunt încredințate furnizorilor de gaze naturale și privesc în special siguranța aprovizionării, calitatea și prețul produselor și ale serviciilor furnizate.

9 Articolul L. 121-46 din codul menționat prevede:

„I – Obiectivele și modalitățile care permit asigurarea punerii în aplicare a misiunilor de serviciu public definite în secțiunile 1 și 2 din prezentul capitol fac obiectul unor contracte încheiate între stat, pe de o parte, și […] GDF-Suez […], pe de altă parte, […] în temeiul misiunilor de serviciu public care îi sunt atribuite […]

II – Contractele prevăzute la alineatul I privesc în special:

1° Cerințele de serviciu public în materie de siguranță a aprovizionării, de legalitate și de calitate a serviciului prestat consumatorilor;

2° Motivele care permit asigurarea accesului la serviciul public;

[…]

4° Evoluția multianuală a tarifelor reglementate de vânzare […] a gazelor naturale;

[…]”

10 Articolul L. 410-2 din Codul comercial prevede:

„Cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel, prețurile bunurilor, ale produselor și ale serviciilor […] sunt stabilite în mod liber prin mecanismul concurenței.

Cu toate acestea, în sectoarele sau în zonele în care concurența prin prețuri este limitată fie din cauza situațiilor de monopol sau de dificultăți durabile de aprovizionare, fie din cauza actelor cu putere de lege și a actelor administrative, un decret al Consiliului de Stat poate reglementa prețurile în urma consultării Autorității din Domeniul Concurenței.”

11 Articolele L. 445-1-L. 445-4 din Codul energiei, intitulate „Tarifele reglementate de vânzare”, precizează:

„Articolul L. 445-1

Dispozițiile celui de al doilea paragraf al articolului L. 410-2 din Codul comercial se aplică tarifelor reglementate de vânzare a gazelor naturale menționate la articolul L. 445-3.

Articolul L. 445-2

Deciziile cu privire la tarife menționate la articolul L. 445-3 sunt adoptate în comun de miniștrii economiei și energiei, în urma avizului Comisiei de Reglementare a Energiei.

Comisia de Reglementare a Energiei formulează propuneri și avize, care trebuie motivate, după ce a efectuat orice consultare pe care o consideră utilă a actorilor de pe piața energiei.

Articolul L. 445-3

Tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale sunt definite în funcție de caracteristicile intrinseci ale furnizărilor și de costurile legate de aceste furnizări. Acestea acoperă toate costurile respective cu excluderea oricărei subvenții în favoarea clienților care și-au exercitat dreptul prevăzut la articolul L. 441-1. […]

Articolul L. 445-4

Un consumator final de gaze naturale nu poate beneficia de tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale menționate la articolul L. 445-3, cu excepția unui punct de consum care face încă obiectul acestor tarife.

Cu toate acestea, un consumator final de gaze naturale care consumă mai puțin de 30 000 de kilowați-oră pe an poate beneficia, în orice punct de consum, de tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale menționate la articolul L. 445-3."

12 Articolul L. 441-1 din Codul energiei prevede:

„Orice client care consumă gaze naturale pe care le cumpără sau care cumpără gaze pentru a le revinde are dreptul, dacă este cazul prin intermediul mandatarului său, de a-și alege furnizorul de gaze naturale."

13 Normele prin care se stabilește modul în care sunt calculate tarifele reglementate sunt prevăzute de Decretul nr. 2009-1603 din 18 decembrie 2009 privind tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale (JORF din 22 decembrie 2009, p. 22082), astfel cum a fost modificat prin Decretul nr. 2013-400 din 16 mai 2013 (JORF din 17 mai 2013, p. 8189) (denumit în continuare „Decretul nr. 2009-1603").

14 Decretul nr. 2009-1603 prevede că prețurile reglementate de vânzare a gazelor naturale sunt stabilite de miniștrii economiei și energiei, în urma avizului Comisiei de Reglementare a Energiei. În primul rând, este adoptată o decizie de către acești doi miniștri, care stabilesc formula de prețuri pentru fiecare furnizor, în care se reflectă totalitatea costurilor de furnizare a gazelor naturale și metodologia de evaluare a altor costuri decât cele de furnizare. În al doilea rând, un decret adoptat de miniștrii menționați, în urma analizei și a avizului Comisiei de Reglementare a Energiei, stabilește prețurile reglementate pentru vânzarea gazelor naturale. Aceste prețuri sunt analizate cel puțin o dată pe an și revizuite, dacă este necesar, în funcție de evoluția formulei de prețuri. Un furnizor care propune prețuri inferioare prețurilor reglementate poate propune o schimbare a prețului reglementat Comisiei de Reglementare a Energiei, care trebuie să se asigure că această schimbare rezultă într-adevăr din aplicarea formulei de preț. Aceste dispoziții au fost modificate începând de la 1 ianuarie 2016, fiindu-i atribuit un rol mai important Comisiei de Reglementare a Energiei, care face propuneri de prețuri reglementate miniștrilor economiei și energiei. Aceste propuneri sunt considerate acceptate dacă aceștia nu obiectează într-un termen de trei luni.

15 În ceea ce privește costurile acoperite de prețurile reglementate, Decretul nr. 2009-1603 impune ca costurile furnizorului să fie în întregime acoperite prin prețurile reglementate. Astfel, articolele 3 și 4 din acest decret prevăd:

„Articolul 3

Tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale acoperă costurile de aprovizionare cu gaze naturale și costurile care nu sunt legate de aprovizionare.

Ele includ o parte variabilă legată de consumul efectiv și o parte forfetară, calculată pornind de la costurile fixe de furnizare a gazelor naturale, putând ține seama și de cantitatea consumată, subscrisă sau rezervată de client, și de condițiile de utilizare, în special de repartizarea cantităților solicitate în cursul anului.

Articolul 4

Pentru fiecare furnizor este definită o formulă tarifară care cuprinde totalitatea costurilor de aprovizionare cu gaze naturale. Formula tarifară și costurile care nu sunt legate de aprovizionare permit stabilirea costului mediu de furnizare a gazelor naturale, pornind de la care sunt stabilite tarifele reglementate de vânzare a acestora, în funcție de modalitățile de deservire a clienților respectivi.

Costurile care nu sunt legate de aprovizionare includ, printre altele:

— costurile de utilizare a rețelelor de transport de gaze naturale și, dacă este cazul, a rețelelor de distribuție publică de gaze naturale, care rezultă din aplicarea tarifelor de utilizare a infrastructurilor de gaze naturale stabilite de Comisia de Reglementare a Energiei;

— costurile de utilizare a capacităților de depozitare a gazelor naturale, dacă este cazul;

— costurile de comercializare a serviciilor furnizate, inclusiv o marjă comercială rezonabilă.

[…]”

16 Astfel, costurile care nu sunt legate de aprovizionare acoperă elementele corespunzătoare transportului, depozitării, distribuției, taxelor și profitului, iar costurile de furnizare reflectă costurile de aprovizionare și sunt în principal bazate pe contractele pe termen lung dintre furnizor și producătorii străini, cvasitotalitatea consumului în Franța provenind din importuri. Aceste contracte pe termen lung sunt în general indexate în funcție de prețul petrolului.

Litigiul principal și întrebările preliminare

17 Prin cererea formulată la 17 iulie 2013, ANODE a introdus la Conseil d’État (Consiliul de Stat, Franța) o acțiune în anularea Decretului nr. 2013-400 pentru exces de putere.

18 Prin cererea formulată, ANODE susține, printre altele, că articolele L. 445-1-L. 445-4 din Codul energiei, puse în aplicare prin decretul menționat, încalcă obiectivele Directivei 2009/73.

19 ANODE arată în special că dispozițiile de drept național în discuție nu sunt conforme principiului de aplicare enunțat în Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții (C-265/08, EU:C:2010:205).

20 Conseil d’État (Consiliul de Stat) ridică, în primul rând, problema dacă o intervenție a statului asupra prețurilor cum este cea prevăzută de reglementarea franceză trebuie privită în sensul că determină stabilirea nivelului prețului de furnizare a gazelor naturale către consumatorul final independent de mecanismul liber al pieței, constituind astfel, prin natura sa, un obstacol în calea realizării unei piețe concurențiale a gazelor naturale, cu încălcarea articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2009/73.

21 În cazul în care situația ar fi aceasta, Conseil d’État (Consiliul de Stat) ridică, în al doilea rând, problema criteriilor în lumina cărora ar trebui apreciată compatibilitatea unei astfel de reglementări cu Directiva 2009/73 și în special dacă articolul 106 alineatul (2) TFUE coroborat cu articolul 3 alineatul (2) din această directivă permite statelor membre să urmărească, prin instituirea unor prețuri reglementate, scopuri precum siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială. Conseil d’État (Consiliul de Stat) ridică de asemenea problema posibilității unei intervenții a statului asupra stabilirii prețurilor, întemeiată pe principiul acoperirii costurilor complete ale furnizorului istoric și pe componentele costurilor care pot fi eventual luate în considerare la stabilirea tarifelor reglementate.

22 În aceste condiții, Conseil d'État (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Intervenția unui stat membru care constă în a impune operatorului istoric să propună consumatorului final furnizarea de gaze naturale la tarife reglementate, dar care nu se opune propunerii unor oferte concurente, la prețuri inferioare acestor tarife, de către furnizorul istoric, precum și de către furnizorii alternativi, trebuie privită în sensul că determină stabilirea nivelului prețului de furnizare a gazelor naturale către consumatorul final, independent de mecanismul liber al pieței, și constituie, prin însăși natura sa, un obstacol în calea realizării unei piețe de gaze naturale concurențiale menționate la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/73?

2) În ipoteza în care s-ar răspunde afirmativ la prima întrebare, care sunt criteriile în funcție de care ar trebui apreciată compatibilitatea unei asemenea intervenții a statului asupra prețului de furnizare a gazelor naturale către consumatorul final cu Directiva 2009/73?

În special:

a) În ce măsură și în ce condiții articolul 106 alineatul (2) TFUE coroborat cu articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 permite statelor membre, prin intervenția asupra prețului de furnizare a gazelor naturale către consumatorul final, să urmărească alte obiective, precum siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială, decât menținerea prețului de furnizare la un nivel rezonabil?

b) Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 permite, ținând seama în special de obiective privind siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială, o intervenție a unui stat membru asupra stabilirii prețului de furnizare a gazelor naturale, întemeiată pe principiul acoperirii costurilor complete ale furnizorului istoric, iar costurile care urmează să fie acoperite prin tarife pot include alte componente în afara părții reprezentând aprovizionarea pe termen lung?"

Cu privire la întrebările preliminare

23 Prin intermediul întrebărilor formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă regimul privind tarifele reglementate de vânzare a gazelor naturale, cum este cel în discuție în litigiul principal, este compatibil cu Directiva 2009/73 și cu articolul 106 alineatul (2) TFUE.

24 În prealabil, trebuie să se constate că Curtea a avut deja ocazia, în Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții (C-265/08, EU:C:2010:205), să traseze cadrul analizei care permite instanței naționale competente să aprecieze compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unei intervenții a statului asupra prețurilor, în mod specific în sectorul gazelor naturale. În acea hotărâre și în jurisprudența ulterioară, Curtea a furnizat mai multe indicații privind criteriile pe baza cărora trebuie să se întemeieze o astfel de apreciere, iar întrebările adresate de instanța de trimitere trebuie analizate în linia acestei jurisprudențe (a se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2011, Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, și Hotărârea din 10 septembrie 2015, Comisia/Polonia, C-36/14, nepublicată, EU:C:2015:570).

Cu privire la prima întrebare

25 Prin intermediul primei întrebări formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/73 trebuie să fie interpretat în sensul că intervenția unui stat membru care constă în a impune anumitor furnizori, printre care furnizorul istoric, să propună consumatorului final furnizarea de gaze naturale la tarife reglementate, dar care nu se opune

propunerii unor oferte concurente, la prețuri inferioare acestor tarife, de către toți furnizorii de pe piață, constituie, prin însăși natura sa, un obstacol în calea realizării unei piețe de gaze naturale concurențiale menționate în această dispoziție.

26 Deși nu rezultă din nicio dispoziție a Directivei 2009/73 că prețul de furnizare a gazelor naturale ar trebui să fie stabilit exclusiv prin mecanismul ofertei și al cererii, această cerință rezultă din însăși finalitatea și din economia generală a directivei amintite, care are ca obiectiv realizarea unei piețe interne a gazelor naturale complet și efectiv deschise și concurențiale, în cadrul căreia toți consumatorii își pot alege liber furnizorii, iar furnizorii își pot livra în mod liber produsele către clienți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2015, Comisia/Polonia, C-36/14, nepublicată, EU:C:2015:570, punctul 45).

27 Trebuie amintit, în această privință, că o măsură de intervenție publică asupra prețurilor de vânzare a gazelor naturale este o măsură care, prin însăși natura sa, constituie un obstacol în calea realizării unei piețe interne operaționale a gazelor (a se vedea Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 35).

28 În speță, reglementarea franceză în discuție în litigiul principal prevede o intervenție a statului care constă în a impune anumitor întreprinderi să ofere gazele naturale pe piață anumitor categorii de clienți la prețuri care rezultă dintr-un calcul efectuat în funcție de criterii și utilizând bareme stabilite de autoritățile publice.

29 Or, tarifele stabilite în aplicarea acestei reglementări constituie prețuri reglementate care nu rezultă în niciun caz în mod liber din mecanismul ofertei și al cererii de pe piață. Dimpotrivă, aceste tarife sunt stabilite pe baza unor criterii impuse de autoritățile publice și care se află, așadar, în afara dinamicii forțelor pieței.

30 După cum a arătat avocatul general la punctul 31 din concluzii, o măsură care impune oferirea unui produs sau a unui serviciu pe piață la un preț determinat influențează în mod necesar libertatea întreprinderilor în cauză de a acționa pe piața respectivă și, astfel, procesul concurențial care se desfășoară pe această piață. O asemenea măsură este, prin însăși natura sa, contrară obiectivului realizării unei piețe deschise și concurențiale.

31 Rezultă că o stabilire a tarifelor prin intervenția autorităților publice afectează în mod necesar mecanismul concurențial și că, în consecință, o reglementare precum cea în discuție în litigiul principal se opune obiectivului realizării unei piețe a gazelor naturale deschise și concurențiale prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/73.

32 Pe de altă parte, după cum a arătat avocatul general la punctul 35 din concluzii, faptul că întreprinderile vizate de tarifele reglementate pot de asemenea să își stabilească în mod liber ofertele pe piață nu poate repune în discuție constatarea că intervenția statală în discuție în litigiul principal afectează mecanismul concurenței. Astfel, însăși existența a două segmente de piață, și anume segmentul în care prețurile sunt stabilite în afara mecanismului concurenței și cel în care stabilirea lor este încredințată forțelor pieței, este incompatibilă cu crearea unei piețe interne a gazelor naturale deschise și concurențiale. În această privință, trebuie adăugat că argumentul guvernului francez potrivit căruia tarifele reglementate joacă rolul unui plafon de referință pentru stabilirea prețurilor celorlalți furnizori care nu sunt vizați prin reglementarea în discuție în litigiul principal întărește ideea că tarifele menționate afectează în mod concret stabilirea liberă a prețurilor pe întreaga piață franceză a gazelor naturale.

33 Având în vedere cele care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/73 trebuie să fie interpretat în sensul că intervenția unui stat membru care constă în a impune anumitor furnizori, printre care furnizorul istoric, să propună consumatorului final furnizarea de gaze naturale la tarife reglementate constituie, prin însăși natura sa, un obstacol în

calea realizării unei piețe de gaze naturale concurențiale prevăzute de această dispoziție, iar acest obstacol subzistă chiar și atunci când intervenția amintită nu se opune propunerii unor oferte concurente, la prețuri inferioare acestor tarife, de către toți furnizorii de pe piață.

Cu privire la a doua întrebare

34 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se clarifice criteriile de care trebuie să se țină seama pentru aprecierea compatibilității legislației în discuție în litigiul principal cu articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73.

35 În această privință, trebuie să se constate, cu titlu introductiv, că indicațiile referitoare la admisibilitatea unei intervenții a statului care constă în reglementarea prețurilor, care sunt prevăzute în Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții (C-265/08, EU:C:2010:205), în ceea ce privește articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE (JO 2003, L 176, p. 57, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 80), sunt de asemenea valabile în privința articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73, nefiind adusă nicio modificare acestei din urmă dispoziții în măsura în care ea se aplică în cauza principală (a se vedea Hotărârea din 10 septembrie 2015, Comisia/Polonia, C-36/14, nepublicată, EU:C:2015:570, punctul 53).

36 Astfel, deși o intervenție a statului asupra stabilirii prețului de furnizare a gazelor naturale către consumatorul final constituie un obstacol în calea realizării unei piețe concurențiale a gazelor naturale, această intervenție poate fi totuși admisă în cadrul Directivei 2009/73 dacă sunt respectate trei condiții. În primul rând, această intervenție trebuie să urmărească un obiectiv de interes economic general, în al doilea rând, ea trebuie să respecte principiul proporționalității și, în al treilea rând, trebuie să prevadă obligații de serviciu public clar definite, transparente, nediscriminatorii și controlabile și să garanteze egalitatea accesului la consumatori pentru întreprinderile din sectorul gazelor naturale din Uniune (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctele 20-22 și 47, precum și Hotărârea din 10 septembrie 2015, Comisia/Polonia, C-36/14, nepublicată, EU:C:2015:570, punctele 51-53).

37 În ceea ce privește prima condiție, referitoare la existența unui interes economic general, instanța de trimitere ridică problema măsurii și a condițiilor în care un stat membru poate urmări alte obiective de interes economic general decât obiectivul menținerii prețului furnizării la un nivel rezonabil, recunoscut de Curte în Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții (C-265/08, EU:C:2010:205).

38 Trebuie arătat că Directiva 2009/73 nu definește condiția referitoare la interesul economic general, însă trimiterea de la articolul 3 alineatul (2) din directiva amintită atât la această condiție, cât și la articolul 106 TFUE, care privește întreprinderile însărcinate cu administrarea unui serviciu de interes economic general, implică interpretarea condiției menționate în lumina acestei din urmă dispoziții din tratat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 26).

39 În această privință, Curtea a amintit că articolul 106 alineatul (2) TFUE prevede, pe de o parte, că întreprinderile care au sarcina de a gestiona serviciile de interes economic general se supun regulilor de concurență în măsura în care aplicarea acestor norme nu împiedică, în drept sau în fapt, îndeplinirea misiunii speciale care le-a fost încredințată și, pe de altă parte, că dezvoltarea schimburilor comerciale nu trebuie să fie afectată într-o măsură care contravine intereselor Uniunii (Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 27).

40 După cum a arătat avocatul general la punctul 44 din concluzii, interpretarea condiției referitoare la interesul economic general trebuie să fie încadrată în noul context rezultat în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, care include, pe lângă articolul 106 TFUE, articolul 14 TFUE, Protocolul

(nr. 26) privind serviciile de interes general, anexat la Tratatul UE în versiunea rezultată din Tratatul de la Lisabona, și la Tratatul FUE (denumit în continuare „Protocolul nr. 26”), precum și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, mai ales articolul 36 din aceasta, privind accesul la serviciile de interes economic general.

41 În special, Protocolul nr. 26 recunoaște în mod explicit rolul esențial și competențele discreționare ample ale autorităților statelor membre în ceea ce privește furnizarea, punerea în funcțiune și organizarea serviciilor de interes economic general.

42 În ceea ce privește în mod specific sectorul gazelor naturale, reiese din cuprinsul celei de a doua teze a considerentului (47) al Directivei 2009/73 că obligațiile de serviciu public ar trebui definite la nivel național, ținând seama de circumstanțele naționale, legislația Uniunii trebuind totuși să fie respectată de către statele membre.

43 În această perspectivă, articolul 106 alineatul (2) TFUE vizează realizarea unui acord între interesul statelor membre de a utiliza anumite întreprinderi drept instrument de politică economică sau socială și interesul Uniunii de respectare a normelor de concurență și de menținere a unității pieței interne (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 septembrie 1999, Albany, C-67/96, EU:C:1999:430, punctul 103, precum și Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 28).

44 Curtea a precizat că statele membre au dreptul, cu respectarea dreptului Uniunii, să definească întinderea și organizarea serviciilor lor de interes economic general. În special, acestea pot ține cont de obiective proprii politicii lor naționale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 septembrie 1999, Albany, C-67/96, EU:C:1999:430, punctul 104, precum și Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 29).

45 În această privință, Curtea a indicat că, în cadrul aprecierii pe care statele membre trebuie să o efectueze în temeiul Directivei 2009/73 pentru a stabili dacă, în interesul economic general, trebuie să se impună întreprinderilor din sectorul gazelor naturale obligații de serviciu public, statele membre trebuie să realizeze un acord între obiectivul de liberalizare și celelalte obiective urmărite prin această directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 32).

46 În speță, instanța de trimitere se referă în mod specific la obiectivele privind siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială, astfel cum acestea au fost invocate de guvernul francez, ca obiective de interes economic general urmărite prin reglementarea în discuție în litigiul principal.

47 În ceea ce privește siguranța aprovizionării, acest obiectiv este avut în vedere în mod explicit la nivelul dreptului primar al Uniunii, precum și prin Directiva 2009/73.

48 Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctul 56 din concluzii, articolul 194 alineatul (1) litera (b) TFUE identifică siguranța aprovizionării cu energie în Uniune ca fiind unul dintre obiectivele fundamentale ale politicii Uniunii în domeniul energiei. În ceea ce privește în mod specific domeniul gazelor naturale, reiese din mai multe considerente și articole din Directiva 2009/73 că aceasta prevede în mod expres că siguranța aprovizionării cu energie este unul dintre obiectivele sale fundamentale.

49 În schimb, coeziunea teritorială nu este avută în vedere în mod explicit de Directiva 2009/73 ca obiectiv de interes economic general care ar putea justifica impunerea unor obligații de serviciu public în domeniul gazelor naturale.

50 Cu toate acestea, trebuie arătat, pe de o parte, după cum a indicat avocatul general la punctele 52-54 din concluzii, că articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 enumeră în mod neexhaustiv tipurile de acțiuni care pot face obiectul unor obligații de serviciu public și că statele membre rămân libere, cu respectarea dreptului Uniunii, să definească obiectivele de interes economic general pe care vor să le urmărească prin impunerea unor obligații de serviciu public. Aceste obligații trebuie să aibă însă întotdeauna ca finalitate realizarea unuia sau a mai multe obiective de interes economic general.

51 Pe de altă parte, după cum a arătat avocatul general la punctul 57 din concluzii, articolul 14 TFUE recunoaște în mod explicit rolul pe care îl au serviciile de interes economic general în promovarea coeziunii teritoriale a Uniunii. În plus, articolul 36 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene menționează explicit coeziunea teritorială în cadrul dreptului de acces la serviciile de interes economic general.

52 Rezultă din cele care precedă că dreptul Uniunii, în special articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73, interpretat în lumina articolelor 14 și 106 TFUE, permite statelor membre să aprecieze dacă, în interesul economic general, trebuie să impună întreprinderilor din sectorul gazelor naturale obligații de serviciu public legate de prețul de furnizare a gazelor naturale, pentru a asigura, printre altele, siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială, sub rezerva îndeplinirii tuturor celorlalte condiții pe care le prevede această directivă.

53 În ceea ce privește cea de a doua dintre condițiile enumerate la punctul 36 din prezenta hotărâre, referitoare la respectarea principiului proporționalității, rezultă din însăși formularea articolului 106 TFUE că obligațiile de serviciu public care pot fi impuse întreprinderilor în temeiul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 trebuie să respecte principiul proporționalității și că, prin urmare, aceste obligații nu pot aduce atingere stabilirii libere, după 1 iulie 2007, a prețului furnizării de gaze naturale decât în măsura necesară realizării obiectivului de interes economic general pe care acestea îl urmăresc și, în consecință, pentru o perioadă în mod necesar limitată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 33).

54 Deși îi revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia, în cadrul litigiului principal, dacă este îndeplinită această cerință de proporționalitate, îi revine totuși Curții obligația de a-i furniza instanței menționate, pe baza informațiilor disponibile, toate indicațiile necesare în acest sens în raport cu dreptul Uniunii (Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 34).

55 Respectarea principiului proporționalității presupune, în primul rând, ca măsura în discuție să poată garanta realizarea obiectivului de interes economic general avut în vedere (Hotărârea din 21 decembrie 2011, Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, punctul 55).

56 În această privință, instanța de trimitere oferă foarte puține elemente pentru a aprecia motivele pentru care impunerea prețurilor gazelor naturale ar fi necesară în raport cu realizarea obiectivelor foarte generale precum cele invocate de guvernul francez.

57 În special, în ceea ce privește obiectivul privind siguranța aprovizionării, instanța de trimitere se referă, în esență, la argumentul acestui guvern potrivit căruia contractele de aprovizionare ale furnizorului istoric, indexate în funcție de prețul produselor petroliere și încheiate pe termen lung, garantau o mai mare siguranță a aprovizionării în raport cu contractele furnizorilor alternativi, afectate de instabilitatea prețului gazelor naturale pe piața angro.

58 Or, deși nu este exclus ca o reglementare care cuprinde obligația de a oferi și de a furniza gazele naturale la un preț stabilit să poată fi considerată de natură să asigure siguranța aprovizionării, în lipsa unor elemente de analiză precise furnizate Curții, îi revine instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă aceasta este situația în ceea ce privește reglementarea în discuție în litigiul principal.

59 În privința obiectivului privind coeziunea teritorială, trebuie arătat că, chiar dacă nu pare exclus ca un astfel de obiectiv să poată fi urmărit prin impunerea pe întreg teritoriul național a unor tarife reglementate, îi revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia, în cadrul analizei care permite să se stabilească dacă măsura în discuție în litigiul principal poate asigura acest obiectiv, dacă nu există măsuri care să permită de asemenea asigurarea obiectivului menționat, dar care să împiedice mai puțin realizarea unei piețe interne deschise a gazelor naturale, cum ar fi impunerea unui preț aplicabil numai anumitor categorii de clienți care se află în zone izolate, identificate în funcție de criterii geografice obiective.

60 În al doilea rând, Curtea a considerat că durata intervenției statului asupra prețurilor trebuie să fie limitată la ceea ce este strict necesar pentru a atinge obiectivul urmărit (Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctele 33 și 35).

61 În această privință, din informațiile de care dispune Curtea rezultă că reglementarea în discuție în litigiul principal nu prevede nicio limitare a duratei obligației de a propune clienților finali furnizarea de gaze naturale la prețuri reglementate, ceea ce îi conferă acestei obligații un caracter permanent.

62 Stabilirea unei durate maxime pentru tarifele adoptate nu poate constitui o astfel de limitare, întrucât acest mecanism nu urmărește decât o revizuire periodică a nivelului acestor tarife și nu privește necesitatea și modalitățile intervenției publice asupra prețurilor în funcție de evoluția pieței gazului.

63 În orice caz, este de competența instanței de trimitere să aprecieze, în funcție de elementele precise de care dispune, dacă impunerea unei obligații precum cea stabilită la articolul L. 410-2 din Codul comercial, având în esență un caracter permanent, respectă cerința amintită la punctul 55 din prezenta hotărâre.

64 În al treilea rând, metoda de intervenție pusă în aplicare nu trebuie să depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului de interes economic general urmărit (Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 36).

65 În această privință, din decizia de trimitere reiese că intervenția în discuție în litigiul principal este întemeiată pe principiul acoperirii costurilor integrale ale furnizorului istoric prin aplicarea unei formule reprezentative a costurilor sale de aprovizionare și a unei metodologii de evaluare a costurilor sale care nu sunt legate de aprovizionare, elaborate în urma unei analize anuale a evoluției costurilor realizate de autoritatea de reglementare.

66 În acest context, cerința privind necesitatea impune identificarea, în principiu, a componentei prețului gazelor naturale asupra căreia ar fi necesară o intervenție pentru a se atinge obiectivul urmărit prin intervenția statului (a se vedea prin analogie Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctele 36 și 38). Instanței de trimitere îi revine sarcina de a aprecia dacă metoda de intervenție asupra prețurilor pusă în aplicare nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor de interes economic general urmărite și dacă nu există măsuri adecvate mai puțin constrângătoare.

67 În al patrulea rând, cerința privind necesitatea trebuie apreciată și în raport cu domeniul de aplicare personal al măsurii în discuție și, mai precis, în raport cu beneficiarii acesteia (Hotărârea din 20 aprilie 2010, Federutility și alții, C-265/08, EU:C:2010:205, punctul 39).

68 În această privință, trebuie să se examineze în ce măsură beneficiază de intervenția statului în discuție în litigiul principal particularii și întreprinderile, în calitate de consumatori finali de gaze naturale.

69 În speță, reglementarea în discuție în litigiul principal prevede că, începând de la 1 ianuarie 2016, beneficiarii furnizării la preț reglementat sunt particularii și întreprinderile care consumă mai puțin de 30 000 kWh/an. Instanței de trimitere îi revine sarcina de a verifica dacă un astfel de sistem, de care

par să beneficieze în mod identic clienții domestici și întreprinderile mici și mijlocii, respectă cerința privind proporționalitatea în ceea ce privește domeniul de aplicare personal al măsurii, având în vedere obiectivele privind siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială.

70 În ceea ce privește, în sfârșit, cea de a treia dintre condițiile enumerate la punctul 36 din prezenta hotărâre, potrivit căreia intervenția statului trebuie să prevadă obligații de serviciu public clar definite, transparente, nediscriminatorii și verificabile și să garanteze accesul egal la consumatori al întreprinderilor din sectorul gazelor naturale din Uniune, trebuie să se constate că instanța de trimitere nu a furnizat niciun element de analiză în acest sens.

71 În ceea ce privește în special caracterul nediscriminatoriu al reglementării în discuție în litigiul principal, după cum a arătat avocatul general la punctul 82 din concluzii, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 permite impunerea obligațiilor de serviciu public, în mod general, „întreprinderilor din sectorul gazelor naturale", iar nu unor întreprinderi anume. În plus, articolul 3 alineatul (1) din această directivă prevede că statele membre „se abțin de la orice discriminare în ceea ce privește drepturile sau obligațiile" întreprinderilor din sectorul gazelor naturale. În acest cadru, sistemul de desemnare a întreprinderilor cărora le-au fost încredințate obligații de serviciu public nu poate exclude *a priori* niciuna dintre întreprinderile din sectorul distribuției gazelor naturale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 iunie 2008, Comisia/Franța, C-220/07, nepublicată, EU:C:2008:354, punctul 31).

72 Instanței de trimitere îi revine sarcina de a aprecia dacă o astfel de cerință, precum și celelalte condiții prevăzute la punctul 66 din prezenta hotărâre sunt îndeplinite în cadrul aplicării sistemului de prețuri în discuție în litigiul principal.

73 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare după cum urmează:

— Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73, citit în lumina articolelor 14 și 106 TFUE, precum și a Protocolului nr. 26, trebuie să fie interpretat în sensul că permite statelor membre să aprecieze dacă, în interesul economic general, este necesar să impună întreprinderilor din sectorul gazelor naturale obligații de serviciu public legate de prețul de furnizare a gazelor naturale, pentru a asigura, printre altele, siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială, sub rezerva, pe de o parte, a îndeplinirii tuturor condițiilor prevăzute la articolul 3 alineatul (2) din această directivă și în mod special a caracterului nediscriminatoriu al unor astfel de obligații și, pe de altă parte, a respectării principiului proporționalității prin impunerea acestor obligații.

— Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 trebuie să fie interpretat în sensul că nu se opune unei metode de stabilire a prețului întemeiate pe luarea în considerare a costurilor cu condiția ca aplicarea unei astfel de metode să nu aibă drept consecință faptul că intervenția statului depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor de interes economic general pe care le urmărește.

Cu privire la cheltuielile de judecată

74 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

1) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE trebuie să fie interpretat în sensul că intervenția unui stat membru care constă în a impune anumitor furnizori, printre care furnizorul istoric, să propună consumatorului final furnizarea de gaze naturale la tarife reglementate constituie, prin însăși natura sa, un obstacol în calea realizării unei piețe de gaze naturale concurențiale prevăzute de această dispoziție, iar acest obstacol subzistă chiar și atunci când intervenția amintită nu se opune propunerii unor oferte concurente, la prețuri inferioare acestor tarife, de către toți furnizorii de pe piață.**

2) **Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73, citit în lumina articolelor 14 și 106 TFUE, precum și a Protocolului (nr. 26) privind serviciile de interes general, anexat la Tratatul UE în versiunea rezultată din Tratatul de la Lisabona, și la Tratatul FUE, trebuie să fie interpretat în sensul că permite statelor membre să aprecieze dacă, în interesul economic general, este necesar să impună întreprinderilor din sectorul gazelor naturale obligații de serviciu public legate de prețul de furnizare a gazelor naturale, pentru a asigura, printre altele, siguranța aprovizionării și coeziunea teritorială, sub rezerva, pe de o parte, a îndeplinirii tuturor condițiilor prevăzute la articolul 3 alineatul (2) din această directivă și în mod special a caracterului nediscriminatoriu al unor astfel de obligații și, pe de altă parte, a respectării principiului proporționalității prin impunerea acestor obligații.**

   Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2009/73 trebuie să fie interpretat în sensul că nu se opune unei metode de stabilire a prețului întemeiate pe luarea în considerare a costurilor cu condiția ca aplicarea unei astfel de metode să nu aibă drept consecință faptul că intervenția statului depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor de interes economic general pe care le urmărește.

Semnături